

Łacińskie sentencje i powiedzenia prawnicze

Wydanie 4.

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Przedmowa do wydania czwartego

Jesteśmy zaskoczeni i uradowani zarazem nadzwyczaj życzliwym przyjęciem przez Czytelników trzech poprzednich wydań zbioru pt. *Łacińskie sentencje i powiedzenia prawnicze*¹. W porozumieniu z Wydawnictwem C.H.Beck postanowiliśmy podjąć się opracowania kolejnej edycji książki. Uwzględniono w niej konieczność dokonania korekt, mających na celu wizerunkowe odświeżenie kompilacji.

W opracowaniu oddawanym do rąk Czytelników zebrano najczęściej spotykane i powszechnie używane łacińskie sentencje i reguły prawne. Uwzględniono przy tym krótkie powiedzenia (*dicta*), którym trudno niekiedy przypisać ściśle prawniczy charakter, mimo to jednak, uświęcone wielowiekową tradycją, odnoszą się one przecież do tak istotnych społecznie i cenionych w państwie prawa wartości i postaw, jak: sprawiedliwość, słuszność, poszanowanie zasad, równość wobec prawa, męstwo, uczciwość, roztropność, honor czy miłość do ojczyzny.

Poszczególne hasła zostały ułożone w porządku alfabetycznym. Przy ich doborze (z natury rzeczy naznaczonym pewnym subiektywizmem) podstawowym kryterium było ich użycie w tekstach źródłowych, przede wszystkim prawniczych, oraz zastosowanie w retoryce i współczesnej literaturze prawniczej. Korzystaliśmy przy tym nie tylko z tekstów starożytnych i średniowiecznych, ale również z dzieł późniejszych, do których zaliczamy te również, które napisano w jakimś języku innym niż łacina, ale w których znalazły się łacińskie powiedzenia i frazy.

¹ Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2007, 2013, 2018.

Przytaczając poszczególne reguły i powiedzenia, starano się, na ile było to możliwe, określić ich autorstwo, ewentualnie podstawę w tekstach źródłowych, cytowanych według ich krytycznych edycji. Popularność wielu paremii pozwoliła nam również przywołać nazwiska wielu zapomnianych dziś przedstawicieli jurysprudencji włoskiej, francuskiej, niemieckiego nurtu *usus modernus pandectarum* oraz niektórych uczonych współczesnych, którzy chętnie się nimi posługiwali. Naturalnie, nie traktujemy ich jako autorów przywołanych powiedzeń, lecz jako ich orędowników i popularyzatorów. Stosując ten zabieg podjęliśmy się roli heroldów ich myśli i poglądów.

Wiele z prezentowanych tu zasad pozostawiliśmy bez odwołania do konkretnego autora. Powód tego jest prosty. Od wieków funkcjonują one jako anonimowe przysłowia, stanowiące zarazem nośnik głębokich treści i to właśnie przesądziło o ich włączeniu do zbioru. Wydawało się to tym bardziej uzasadnione, że z właściwą im precyzją i trafnością śmiało mogą się one mierzyć z opiniami rzymskich koryfeuszów prawa, takich jak Ulpian, Paulus czy Papinian. W wypadku dawnych tekstów prawnych, w których dana reguła nie występuje jeszcze w ostatecznie uformowanej postaci, przedstawionej w niniejszej publikacji, wskazanie autora i zbioru prawnego zostało poprzedzone określeniem wg (= według).

W piśmowni terminów łacińskich używano form łaciny klasycznej. Przy poszczególnych hasłach podano ich tłumaczenie na język polski. Dbając o dokładność przekładu, starano się pogodzić znane sformułowania łacińskie ze współczesnym sposobem prawniczego myślenia, o ile nie zmieniało to zbyt radykalnie wymowy tekstu źródłowego. Niekiedy obok tłumaczenia zamieszczono zwięzłe objaśnienia (będące czasem w istocie parafrazami sentencji), bez głębszego wnikania w ich prawną treść.

W miarę możliwości poszczególne sentencje zawierają odwołania do przepisów współczesnego prawa polskiego, prawa europejskiego oraz (co warto podkreślić) prawa kanonicznego. Należy wszakże podkreślić, że katalog przywołanych przepisów współczesnych nie jest zamknięty. Wybrane tu dla ilustracji normy mogą być częstokroć jednymi z wielu możli-

wych przykładów na zastosowanie klasycznych zasad łacińskich we współcześnie obowiązującym prawie.

Zawarty w publikacji zbiór reguł i powiedzeń został oparty na słownikach, encyklopediach, zbiorach sentencji, reguł, terminów i powiedzeń prawnych. W zakresie sentencji prawnych podstawowym źródłem było kompendium D. Liebsa, *Lateinische Rechtsregeln und Rechtssprichwörter* (wyd. VII, München 1998). Pomocne okazały się również opracowania: W. Binder, *Medulla proverbiorum latinorum*, Stuttgart 1856; F. Frommelt, *Regulae Iuris*, Lipsiae 1878; H. Broom, *A Selection of Legal Maxims*, London 1911; A. Jouanneau, *Recueil de maximes et citations latines à l'usage du monde judiciaire: texte latin, traduction française et index alphabétique français*, Paris 1924; V. Bartocetti, *De regulis iuris canonici: regularum in libro VI Decretalium earumque praesertim cum Codice J.C. relationum brevis explanatio*, Romae 1955; H. Walther, *Proverbia sententiaeque medii aevi*, t. I–IV, Göttingen 1963–1969; A. Carcaterra, *Le definizioni dei giuristi romani*, Napoli 1966; R. Martini, *Le definizioni dei giuristi romani*, Milano 1966; A. Romac, *Latin Legal Proverbs*, Zagreb 1982; K. Rebro, *Právnické výrazy a výroki*, Bratislava 1984; M. Parziale, *Aforismos jurídicos*, Uberlândia 1985; J. Kincl, *Dicta et regulae iuris. Právnické mudrosloví latinské*, Praha 1990; S. Kalinkowski, *Aurea dicta. Złote słowa, słynne sentencje, przysłowia i powiedzenia*, t. I–II, Warszawa 1993–1994; A. Gauthier, *Roman Law and its Contribution to the Development of Canon Law*, Ottawa 1996; M. Kuryłowicz, *Słownik terminów, zwrotów i sentencji prawnych łacińskich oraz pochodzenia łacińskiego*, Kraków 2002; Z. Landowski, K. Woś, *Słownik cytatów łacińskich. Wyrażenia. Sentencje. Przysłowia*, Warszawa 2002; W. Bojarski, W. Dajczak, A. Sokala, *Verba iuris. Reguły i kazusy prawa rzymskiego*, wyd. III, Toruń 2007; *Łacińska terminologia prawna*, red. J. Zajadło, Warszawa 2009.

Dla wyjaśnienia rzymskich pojęć i zwrotów prawnych przydatne okazały się także encyklopedie i słowniki: Ch. Daremberg, E. Saglio, *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, t. I–X, Paris 1879–1918; T. Dydyński, *Słownik łacińsko-polski do źródeł prawa rzymskiego*, Warszawa 1883; H. Heumann, E. Seckel, *Handlexikon zu den Quellen des*

römischen Rechts, 9 wyd., Jena 1907; R. Monier, *Petit vocabulaire de droit romain*, wyd. IV, Paris 1949; A. Berger, *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*, Philadelphia 1953; K. M. Klein, *Podręczny słownik łacińsko-polski dla prawników*, Warszawa 1956; M. Bartošek, *Encyklopedie rimského práva*, Praha 1981; *Prawo rzymskie. Słownik encyklopedyczny*, red. W. Wołodkiewicz, Warszawa 1986; J. Pieńkoś, *Słownik łacińsko-polski*, Warszawa 1993; J. Weckermeister, *Petit dictionnaire de droit canonique*, Paris 1993; W. Litewski, *Słownik encyklopedyczny prawa rzymskiego*, Kraków 1998; *Black's Law Dictionary*, ed. B.A. Garner, 8th ed., Saint Paul (Minnesota) 2004; M. Sitarz, *Słownik prawa kanonicznego*, Warszawa 2004; J. Sondel, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 2006; M. Skřejpek, *Latinsko-český slovníček římského práva*, Plzeň 2012.

Pragniemy w tym miejscu serdecznie podziękować Bibliotece Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk w Kórniku za udostępnienie zbioru reguł Damazego. Bibliotece Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego jesteśmy wdzięczni za możliwość wykorzystania rękopisów i starodruków niezbędnych do opracowania tej książki. Nie zapominamy, że opinie i sugestie Kierownika Zbiorów Specjalnych BU KUL, dra Arkadiusza Adamczuka, w zauważalny sposób wpłynęły na zewnętrzną formę prezentowanej pracy. Chcielibyśmy także wyrazić swoją wdzięczność Bibliotece Instytutu Filologii Klasycznej KUL za życzliwą pomoc i udostępnienie tekstów źródłowych.

Oddając do rąk Czytelnika czwarte wydanie Łacińskich sentencji i powiedzeń prawniczych, żywimy nadzieję, że umożliwią one zapoznanie się z dziedzictwem i mądrością starożytnych Rzymian oraz spadkobierców ich kulturowego dziedzictwa. Ufamy, że lektura naszej książki stworzy także okazję do kontaktu z łaciną, językiem, który wyraża osiągnięcia i wartości duchowe kultury europejskiej. Liczymy, że jej kolejne wydanie choć w drobnym stopniu wspomogę język Rzymian w staraniach o przywrócenie należnej mu pozycji w systemie polskiej edukacji.

Krzysztof Burczak
Antoni Dębiński
Maciej Jońca

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl